

БП «Заң және тәртіп» қағидасының Қазақстан қоғамында жүзеге асырудың ең тиімді тетігін ұсынады

«Заң және тәртіп» қағидасы дегеніміз – қоғамдағы тәртіптің бәрі заң арқылы реттелуі керек деген принцип. Бәрі заң алдында тең болады, заңға бағынады.

Қарарға анализ/ Мәселе: Қазір бізде белгілі бір таңда проблемалар бар: Заң бар, бірақ оны орындау және бақылау әлсіз. Бақылау әлсіз болғасын, полиция жоқ болса, қызметкерлер болмаса бәрібір ғой ешкім көріп тұрған жоқ, ұстай алмайды деп заң бұза береді.

Лауазымды тұлғалар арасында заңнан тыс әрекет ету, қызметін асыра пайдалану бар.

Халық қандай заңдар бар екендігінен көбіне хабарсыз, сосын ұсталып қалғанда ескертіп айыппұл салдыртқанда бұрын білмегесін қиналады, ондай заңды естімедік деп шығады.

Критерий: 1 Бүкіл халықты қамтуы,

2 шынайы жүзеге асуы

3 әділдік және теңдікті орнатуы.

Ұсыныс: Енді осы проблемаларды шешу үшін, заңды Қазақстан қоғамында жүзеге асыру үшін мынадай тиімді тетік, шешім ұсынамыз: **Автоматизация**

Автоматизация – заң мен тәртіп жүйесіндегі процестерді патруль қызметкері, полициялар бәрі шұбырып қарап, тексеріп жүретін емес. Енді технология арқылы автоматты жүргізу. Мысалы: қазіргі Сергек сияқты камералар жол ережесі, заң бұзылса номер арқылы анықталып автоматты түрде каспиден айыппұл келіп тұрады. Осындай мысалдар.

Контраргумент: Иә біз келісеміз, оппозиция айтуы мүмкін даныйлар таратып жіберед өзгертіп жіберед деген мүмкін екендігін.

Біраақ, біз егер қауіпсіз мемлекет боламыз, цифрлы мемлекет боламыз деген

Механизм: Енді біз автоматизацияны Қазақстанға қалай енгіземіз?

ЖИ қосылған жолда камералар орнатамыз. Қазір білеміз Сергек т.б жүзеге асып жатыр, соны дамытамыз. Бүкіл ауыл-аймақты қамтитындай етеміз. Әр азаматтың ереже жол ережесін бұзғаны үшін айыппұл келіп тұрады. Сонымен қатар тек жолдарға емес, енді парктерде, демалыс орындарында, қала көшедерінде, қоғамдық орындарда да ЖИ камера, сенсорлар орнатамыз. Егер адам қоқыс тастаса, ұрласа камера автоматты түрде бет-әлпетті танытын болады, орны мен уақытын тіркейді. Сосын бізде әр адамда ID карталары болады, деректері болады. Сол арқылы айыппұл туралы ескертулер жасап, айыппұл салатын боламыз. Дәл осы камераларды: Сингапур, Оңтүстік Корея, Жапония байқасақ, «Заң және тәртіп» қағидасы шынайы жұмыс істейтін, қылмыс деңгейі төмен мемлекеттердің бірі. Демек олар әрине қауіпсіздік, осындай қылмыс санын азайтуда тәжірибесі бар мемлекеттер. Олар осындай автоматизацияланған техникаларды қолдануы бееуер емес. Статистика бойынша, Жапонияда интеллектуалды камералар орнатылғаннан кейін 2022-ден 2024-ке дейін 33% төмендеген.

Эстониядағыдай: барлық мемлекеттік қызмет пен сот процесін онлайн қыламыз. Әр азаматтың цифрлық ID болады. Оның көмегімен, сотқа арыз беріп, айыппұл төкей алады, дауыс бере алатын болады. Барлық сот шешімдері жария болып автоматты түрде жарияланады. Қазір Эстонияда 99% мемлекеттік қызмет онлайн өтеді.

Сосын барлық деректерді бір базаға біріктіреміз. Болып жатқан құқықбұзушылықтар, әр аймақтағы, облыстағы қылмыстар автоматты түрде тіркеліп тұратын болады. Ортақ база болады. Өте ыңғайлы болады.

Егер шынымен сенікі дұрыс ЖИ қателесіп кеткен кездер болуы мүмкін. Сол үшін апелляция деген дүниені де енгіземіз. Егер сен өзіңнің дұрыс екеніңе сенімді болсаң, онлайн е-гов арқылы уақытын, оқиғаны енгізіп камерадан көріністі талап ете алатындай, ол кері байланыс беретіндей болады. Яғни өзіндікін нақты дәлелдеу жүзеге асады.

Басында жол ережесін бұзу, қоқыс тастау деген бұзса айыппұл саламыз, келесі қайталағанда күрделене береді, яғни тәулікке қамалу, үстінен іс қозғау т.б.

Неге бұл автоматизация шынымен жүзге асатын болады? Неге енді шынымен халық бағынатын болады, орындайтын болады?

1. Жаңа проблемаларды атағанда: халық арасында ой бар. Полиция қызметкері жоқ жерде білгенімді істей алам, ешкім көрмейді деген ой бар. Қате ой, осының кесірінен бізде қанша Заң қатайтып, қабылдап жатсақ та, оның саны өсе беретін болады. Ал енді біз автоматизацияладық, белгілі бір таңда көшелерде, пәкіртерде, жолода камералар бар. Полиция қызметкері жоқ болса да, құқықбұзушылық, заңбұзушылықтар болса бірден ЖИ оны көріп, бет-әлпетін жаттап алып, номері арқылы е-гов секілді сайттардан, каспиден айыппұл келіп тұратын болады.
2. Халық осындай айыппұлдардан ақшасы кеткенін, тәулікке қамалғанды, үстінен іс қозғалғанын әрине қаламайды. Ол өзі істемесе де жақындары арасында заң бұзып, камераға түсіп айыппұл тқлеген оқиғалар туралы еститін болады. Халықта артық ақша жоқ, олар ақшасын айыппұлға құрта бергісі келмейді. Сол үшін заң бұзбауға үйренетін болады.
3. Енді ол осындай жағдайлардың алдын алу үшін, бір рет ұсталып, айыппұл салса енді келесіде одан да күрделіге түсетінін яғни үстінен іс қозғалып, тәулікке қамалатынын біледі. Енді басқа да заңдарды өзі байқамай бұзып кетпес үшін, хабардар болу үшін енді ол заңдағы өзгерістерді қарап, жалпы заңдарды оқып жүретін болады. Ал бұл халықтың құқықтан сауатты болуына апарды. Мемлекетте қандай заңдар бар екенін біледі.
4. Енді жазадан қашып кету мүмкін болмайды. Себебі бәрі базада автоматты түрде енгізілетін болады, айыппұл келіп тұратын болады. Ешқандай пара, аяушылық деген нәрселермен жазадан қашып жеңілдетіп ала алмайды. Итак біз басында ескерту беріп айыппұл салдыртамыз деп тұрмыз.
5. Азаматтардың өзіне ыңғайлы болады. Бұған дейін сотқа барып жүру, арыз жазу үшін кезек күту керек болатын. Ал енді онлайн сен арыз бере аласың, онлайн салық төлей аласың. Азаматтардың өзіне ыңғайлы болғасын осы онлайн платформаларды қорлданып, автоматизация арқасында заңға бағынатын болады, уақытылы салық төлейтін болады.

Енді біз көз жеткіздік. Автоматизациялайтын болсақ ол шынымен жүзеге асатындығына, 5 себеппен түсіндірдім.

Енді неге бұл жол тиімді?

1. Бүкіл халықты қамтуы.

«Заң және тәртіп» барлық азаматқа тең болуы керек дедік. Заңды бұзса, барлық азамат өзінің қылмысына тән жаза тартатын болады. Сонда тиімді тетік болуы үшін ол бүкіл халыққа әсер етуі басты критерий. Ал автоматизация оны жүзеге асырады.

Автоматизацияда көбіне заңға бағынбайтын ол биліктегілер немесе қарапайым халық, оңтүстік, солтүстік облыстағылар деген ұғыс жоқ. Автоматизация бүкіл Қазақстанда жүзеге асатын болады. Демек мана мен айтқан халық шынымен бағынатын болады деген 5 себеппен -> бүкіл қазақ халқы заңға бағынатын болады.

Факттер: Оңтүстік Корея: Сеул қаласында 2012 жылдан 2015 жылға дейін CCTV камералары 2 есе артты. Сол кезде халықтың құқықтық сақаттылығы артқан. Адамдар Заңнан, құқықтан хабардар болған.

Біріккен Араб Әмірліктерінде де Дубай қаласында 2022 жылы қылмыс деңгейі 62% төмендеген, демек қылмыс деңгейі төмендесе ол халықтың сауаттылығы артқанын, заңдармен танысқандығын, бағынатындығын көрсетеді.

2. Әділеттілік.

Автоматизация арқылы ЖИ ешқандай эмоцияға, аяушылыққа, таныстыққа тәуелді болмайды, оған жол бермейді. Ол автоматты түрде базаға тіркейтін болады, ол базада бәрі біріктірілген. Заң бәріне бірдей қолданылады. Сонда әділеттілік жүзеге асады.